

Helmonds

51

HEEM

Kwartaalblad
Heemkunding
Helmont

WINTER 2021
€ 3,25

Naoorlogs Jeruzalem in Helmond
Carlo Stevens, leeuwentemmer
Nelleke de Koekoek

colofon

BESTUUR
Voorgitter: Ton Janssens
 T: 0492 - 522925
 E: t.janssens@heemkundekringhelmont.nl
Secretaris: Dorethé van Dijk
 T: 0492 - 474745
 E: t.dijk@heemkundekringhelmont.nl
Penningmeester: Frans 't Sas
 T: 0492 - 520945
 E: ftsas@heemkundekringhelmont.nl
Bestuurslid en P.R.: Gerry van Liempt
 T: 0492 - 554233
 E: g.liempt@heemkundekringhelmont.nl
Bestuurslid: Thea van Stokkum
 T: 0492-533944
 E: t.stokkum@heemkundekringhelmont.nl

LIDMAATSCHAP
Kringlidmaatschap incl. abonnement: € 25,-
 Rekening Rabobank NL10RABO0123855004
 t.n.u. Heemkundekring Helmont

Opgeeftermijn: Één maand voor het einde van het kalenderjaar

INLICHTINGEN
Algemeen: E: info@heemkundekringhelmont.nl
Het Baken: E: baken@heemkundekringhelmont.nl

Heemkamer: Pastoor van Leeuwenstraat 23,
 5701 JS Helmond
 T: 0492 - 330342

Website: www.heemkundekringhelmont.nl

HELMONDS HEEM
Redactie: Hans Vogels, Marinus van den Elsen,
 Jolanda Bakker en Mario Kuijpers
 E: redactie@heemkundekringhelmont.nl

Vormgeving/lay-out: Marinus van den Elsen

Druk: Laumé reclame-drukkerij
 ISSN 1389-9937

Vergendkosten: binnenland 5 euro en buitenland
 10 euro per jaar. Alleen voor leden die niet in de directe
 omgeving van Helmond wonen.

Foto's gemaakt door/met dank aan:
 Henk van Dijk, www.nostagischweert.nl, RHCe, David
 Geneste, Bonas Archiwiijzer, J.M. van de Burgt,
 Fam. Stevens-Huyben, Jolanda Bakker, Heemkunde-
 kring Myerle, Hans Vogels, Wikipedia, Marinus van den
 Elsen.

Omslag voorgijde: Illustratie van de leeuw in de
 St. Michaelskerk te Sittard op 28 augustus 1938.
 (Weekblad 'Illustrazione de Populo', Archief Sittard)

Omslag achtergijde: Detail van de 'Obelisk' aan de Weg
 door de Rijpel in Rijpelberg. Zie ook Helmonds Heem 44,
 pagina 28. (foto: Marinus van den Elsen)

INHOUD

Van de redactie 3

Van het bestuur 4

Boekbespreking 5

Korte berichten 6

Naorlogs Jeruzalem in
 Helmond-Noord 21

Brullende leeuwen in
 Helmond of Carlo Stevens,
 leeuwentemmer 28

Bij Nelleke de Koekoek
 was alles te koop 35

Begunstigers 39

Van de redactie

Soms gebeuren er mooie dingen, dat geldt met name voor de historische gaslantaarn die jarenlang zijn licht liet schijnen voor het gebouw van Obragas aan de Havenweg. Maar het pand verdween en derhalve ook de lantaarn. Hij ging een eenzaam bestaan op de gemeentewerf tegemoet. Echt geen plaats voor zo'n object. Maar bij de totstandkoming van het Burgemeester Geukerspark, ontstond een nieuwe kans. Bij de daar geplaatste historische en kunstzinnige objecten, zou de lantaarn beslist niet misstaan. Een verzoek van Heemkundekring Helmont tot rehabilitatie, werd gehonoreerd. De gaslantaarn staat nu, in een elektrische uitvoering, de entree naar het park te verlichten.

Na de Tweede Wereldoorlog was er een dringend tekort aan woningen. De overheid stimuleerde de ontwikkeling van montagebouw, die in fabrieken werd vervaardigd en op locatie gemonteerd. Op die manier werd op arbeidsuren en materialen bespaard. Met deze methode werd rond 1950, aan de Wethouder Ebbenlaan, de wijk Jeruzalem gebouwd. De opdrachtgever was woningbouwvereniging Volksbelang. De woonwijk dankt haar naam aan de architectuur, die veel lijkt op de bouwstijl van het Israëliësche Jeruzalem. De grijze huizen staan er nog steeds, al zijn ze in de loop van hun zeventig jarig bestaan diverse keren gerenoveerd.

Helmond heeft veel extravagante mensen voortgebracht. Een daarvan is de leeuwentemmer Karel Stevens, wiens vader de Vleeschhouwerij aan de

Kerkstraat exploiteerde. Karel's karakter bepaalde dat hij hem niet als slager zou opvolgen, maar naar ambulante circussen dreef. Niet als kijker, maar als dompteur van wilde dieren. De leeuw die hij bij Diergaarde Blijdorp kocht, kwam dus niet als een verrassing. Het publiek was minder enthousiast als hij met zijn troeteldier door de Veestraat liep. Na drie jaar stage in de circuswereld, besloot hij voor zichzelf te beginnen. Dat idee legde hem geen windeieren. Bij opnames van de Duitse film Circusbloed, werd zijn expertise ingeroepen, wat tot een rol in de beroemde film Quo Vadis leidde.

Legendarisch was ook Nelleke van de Beek, alias Nelleke de Koekoek. Ze runde aan de Hoofdstraat in Mierlo-Hout een drogisterij, maar het assortiment was zo uitgebreid dat het een warenhuisje leek. Het winkeltje was altijd open en als het toch eens dicht was, ging je gewoon achterom. Nelleke stond altijd klaar om haar klanten van dienst te zijn. 'Nelleke hedde gai engelehoar', ja zei Nelleke. 'Hedde gai òk kunstdèrum', had ze ook. Nelleke had een zekere faam verworven, maar na de onderhandse verkoop van de winkel leek niemand haar meer te herkennen, hetgeen ze als een desillusie ervoer. «

Ons volgend kwartaalblad verschijnt op 1 april 2021. Kopij kunt u tot 1 februari zenden aan ons vaste adres redactie@heemkundekringhelmont.nl De redactie is niet aansprakelijk voor de inhoud van geplaatste artikelen en behoudt zich het recht voor stukken te weigeren, in te korten of aan te passen.

Van het bestuur

Het jaar is bijna ten einde en we kunnen terugzien op een heel bizarre en bijzondere tijd. Vanaf half maart moesten alle plannen die we voor 2020 hadden worden uitgesteld, of konden zelfs helemaal niet meer doorgaan. Covid-19 zorgde ervoor dat vele, vaak kwetsbare, mensen ziek werden waarvan er ook helaas een aantal kwam te overlijden. Het bestuur van de heemkundekring wil hierbij zijn medeleven uitspreken aan al onze leden die het afgelopen jaar, als gevolg van het virus maar ook om andere oorzaken, dierbaren zijn verloren.

Op 3 maart verzorgde Martin Geerts, na afloop van de Algemene Ledenvergadering, nog een lezing waarvan volop werd genoten. Het bericht dat hij was overleden ten gevolge van het coronavirus kwam dan ook als een grote schok. Martin was een graag gezien en prominent lid van onze vereniging en heeft als redactielid van ons heemblad veel bijgedragen aan de promotie van de heemkundekring.

In januari zijn we, samen met de Werkgroep Lucas Gassel, enthousiast verdergegaan met het samenstellen van de stadswandeling die nog net op 8 maart kon worden gepresenteerd, tezamen met de opening van de tentoonstelling over deze beroemde stadsgenoot in Museum Helmond. Dankzij een tomeloze inzet van een aantal vrijwilligers konden vanaf juni de wandelingen weer aangepast doorgaan en is al het werk niet voor niets geweest. Vanaf 1 juni mocht de heemkamer weer open en konden we, weliswaar beperkt en op afspraak, weer

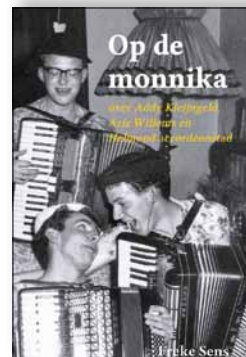
leden ontvangen. Omdat er geen zomer-sluiting was dit jaar was het voor velen mogelijk de heemkamer weer eens te bezoeken. In september heeft de heemkundekring meegedaan aan de Open Monumentendag omdat het gebouw, de oude Sint Josephschool, dit keer het onderwerp van het weekend was namelijk 'Leermonumenten'. De heemkamer en ook Het Baken werden goed bezocht wat ons ook weer enkele nieuwe leden opleverde.

Helaas zijn we in oktober weer op slot gegaan omdat we een veilige omgeving voor de, meestal wat oudere bezoekers, niet konden garanderen. Wanneer we weer open kunnen gaan hangt af van de maatregelen die door de regering worden geadviseerd. We raden u aan onze website regelmatig te raadplegen voor openingstijden en informatie betreffende lezingen, excursies en de jaarvergadering. Rest het bestuur u allen fijne feestdagen en een mooi en vooral gezond 2021 toe te wensen. «

Het Huis met de Luts in wintertooi.

Boekbespreking

Op de monnika

Freke Sens

Liefst twee accordeonvirtuozen heeft Helmond voortgebracht: Arie Willems en Addy Kleijngeld. Er was een tijd dat de halve stad ervan droomde zo goed te kunnen spelen als zij. 'Op de monnika' vertelt het verhaal van de helden van de piano voor de armen en Helmond als accordeonstad. De opbrengst van het boek komt gedeeltelijk ten goede aan het Draaiorgelmuseum. € 9,95

De Gouden Peelhelm

Huub Kluijtmans

Een nieuw boek met recente ontdekkingen over de Romeinse officiershelm

uit de Peel. In 2010 is in Helenaveen het eeuwfeest van de ontdekking van het symbool van het dorp herdacht. Huub Kluijtmans droeg hier aan bij met zijn boek: 'E palude emergo, Uit het veen kwam ik boven'. Hij presenteerde hierin de op dat moment bekende feiten en inzichten. Nu, tien jaar later, komt hij met een vervolg. Zijn boek toont aan dat de helm opnieuw enkele van zijn geheimen heeft prijs gegeven.

ISBN: 978-94-63384-96-4, € 24,95

Reizen door de oude Peel

Theo Janssen

De onlangs overleden Theo Janssen uit Sevenum was een geboren verteller. Hij verzamelde verhalen en bracht ze samen tot mooie beeldverhalen in zijn boekenreeks/trilogie 'Reizen door de oude Peel'. Zijn familie heeft Museum Klok & Peel in de gelegenheid gesteld een partij van deze bijzondere trilogie over De Peel te verkopen.

De complete trilogie (3 titels) is te koop in de museumschop in Asten. Reserveren kan via e-mail: info@museumklokopenpeel.nl
De prijs is slechts € 8,50

Genoemde boeken zijn o.a. verkrijgbaar bij De Ganzenvuur, Oude Aa 49 in Helmond tenzij anders vermeld.

Terug van weggeweest

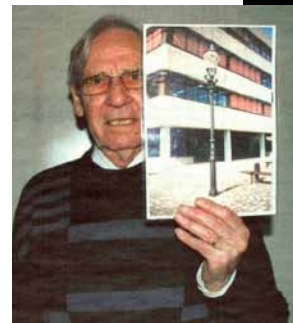
Bij het vroegere kantoor van Obragas aan de Havenweg, stond eens een historische lantaarnpaal. Maar het pand verdween en derhalve ook de lichtbron. Dat is betreurenswaardig, want het object behoorde tot het straatmeubilair van weleer. Zijn licht verspreiden kon hij bijgevolg niet meer en voor zijn voortbestaan werd gevreesd.

Vroeger was het in Helmond na zonsondergang aardedonker. In de binnenstad waren, met name bij bruggen en grachten, veel hachelijke plekken. Regelmatig kwamen mensen in een van de waterlopen terecht, soms met catastrofale gevolgen. Deze kwestie werd op 25 november 1803 in de vergadering van de gemeenteraad besproken. Het college besloot enige lantaarnpalen op te richten. In datzelfde jaar werd de productie van 'twaalf lantairnen' opgedragen. De simpele olielampen werden geplaatst op strategische plekken, zoals bij de bruggen aan de Veestraat en het Binderseind. In 1853 werd het gemeentelijke gasbedrijf opgericht en het stadsbestuur stelde voor om het gas aan te wenden voor verbetering van de straatverlichting. Zo gebeurde het dat de Helmonders kennis konden maken met een nieuw wonderlijk licht. De gaslantaarnen brandden voor het eerst op 24 december 1862.

Het exemplaar dat voor het bedrijfsgebouw van Obragas prijkte, was één van de vijftien toen in gebruik genomen straatlampen, en is derhalve meer dan anderhalve eeuw oud. Het bestuur van het gasbedrijf had ingezien dat de lantaarn nauw bij hun business betrokken was, daarom kreeg hij een prominente plaats bij de hoofdingang.

Martin Wijnhof maakte altijd foto's voor de archieven van de heemkring en raakte gefascineerd door het historische object. Zoals bijgaande opname laat zien, werd het bakken door hem op de gevoelige plaat vastgelegd. Telkens als hij het gebouw passeerde, keek hij of de lantaarn er nog stond. Tegen een belangstellende journalist zei hij eens: *'Ik weet niet van wie de lantaarn eigenlijk is, maar als niemand er naar omkijkt, is hij vandaag of morgen verdwenen. Dat is in Helmond al vaker gebeurd. Dan zeggen we over een paar jaar: hier stond ooit een hele mooie oude gaslantaarn, maar dan is het te laat.'* Zijn voorspelling kwam uit. Het gebouw werd ontmanteld en de lantaarn ging een eenzaam bestaan op de gemeentewerf tegemoet. Geen plaats voor zo'n object!

Maar nu is er het nieuwe Burgemeester Geukerspark. Niet zomaar een park, maar een groengebied met veel nostalgische herinneringen. Er staat een oude stoomketel die werd vervaardigd door de 'Koninklijke Nederlandsche Machinefabriek v/h E.H. Begemann'. Het riviertje de Aa, dat in 1962 werd gedempt, is bovengronds gehaald en meandert weer vrolijk door het groen. Ook is er ruimte voor kunst. Aan de rand bij het Havenplein, staat een scheping die is vervaardigd door Marieke

Martin Wijnhof met de afbeelding die hij indertijd van de anderhalve eeuw oude lichtbron maakte.

De oude gaslantaarn is in volle glorie hersteld en siert nu de ingang van het nieuwe Burgemeester Geukerspark. (Foto: Henk van Dijk)

Vromans. Het moet mensen stimuleren het park te betreden. De borstbeelden van de Helmondse componisten Matthijs Vermeulen en Alphonse Stallaert, die eerder aan het Piet Blomplein stonden, zijn naar het park overgebracht. De gaslantaarn zou bij al dit moois niet misstaan. Zeker niet als representant van de gasfabriek, de voorloper van de Helmondse nutsvoorzieningen.

Dat was ook de mening van Heemkundekring Helmont. Het bestuur spande zich in om de lantaarn in zijn oude glorie te laten herrijzen. Het gemeentebestuur werd verzocht hem te laten renoveren en in het nieuwe park te plaatsen, als een markering van en een hommage

aan, de vroegere gasfabriek. Het college, bij monde van wethouder Eric de Vries, besloot het verzoek te honoreren.

Het heeft even geduurd, maar nu is hij klaar. In september werd de in oude glorie herstelde lantaarn, die jarenlang voor het Obragasgebouw zijn licht had laten schijnen, weer teruggeplaatst. Hij staat nu, in een elektrische uitvoering, nabij het Geukersbankje aan de Havenweg. Kan het nog romantischer? Voor de plek bij de entree van het nieuwe Burgemeester Geukerspark is gekozen, omdat die in de nabijheid ligt van zijn eerdere locatie. De gerestaureerde gaslantaarn verspreidt nu zijn licht over de toegang tot het fraai aangelegde groengebied.

Restauratie door studenten in de Lambertuskerk

Voor hun eindexamenproject hebben zo'n twintig vierdejaars studenten van de opleiding Decoratie- en restauratieschilder van Sint Lucas in Boxtel de wandschilderingen in de Lambertuskerk gerestaureerd. Het project duurde van midden september tot eind november. Het was alweer voor de zevende keer dat de studenten van het 'Lucas' te gast waren in Helmond.

Het begon allemaal in 2014. Toen voerden studenten van Sint Lucas een project uit, waarin ze houten sculpturen restaureerden in de Sint-Jozefkerk in de Heistraat. Toen kwam de vraag van de pastoor of ze ook een grotere kerk konden restaureren. Het jaar daarop gingen studenten en docenten naar

de Lambertuskerk, om daar te 'brainstormen' over wat er mogelijk was. In 2016 werd het eerste project gestart, waarbij de leerlingen het Antonius- en het Lambertusaltaar restaureerden. Vanaf dat moment zijn studenten ieder jaar teruggekeerd, waarbij telkens een ander onderdeel in de kerk werd aangepakt.

Lesgeven in de Lambertuskerk. (Foto: Henk van Dijk)

Het restauratiewerk in volle gang. (Foto: Henk van Dijk)

Maar deze keer was wel heel bijzonder in verband met de corona-periode. De studenten hadden zich daarom ingekwartierd in de Lambertuskerk en kregen geen les op school maar in de kerk. Ook gedurende de herfstvakantie verbleven ze in Helmond. Het restauratieproject bestond uit twee delen. De studenten begonnen met een uitvoerig vooronderzoek. Zo werd bijvoorbeeld alles zo goed mogelijk vastgelegd op foto. Er werd uitgezocht wat voor materialen er waren gebruikt en wat voor schoonmaakmiddelen ingezet zouden kunnen worden. Daarna ging het daadwerkelijke restauratieproces van start.

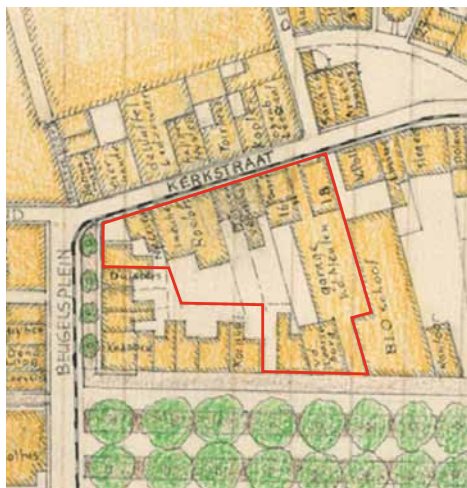
Dit keer waren de wandschilderingen op de zijpanelen in het transept van de kerk aan de beurt. In april 1924 kreeg het bekende atelier van Emmanuel

Perey (1864-1937) uit Venlo, de opdracht om de Lambertuskerk opnieuw te 'polychromeren' (veelkleurig beschilderen). Eind november 1925 waren de werkzaamheden afgerond. Indertijd was men zeer lovend over het resultaat. De Zuidwillemsvaart berichtte daarover: "Wel zelden zal eene kerkschildering zóó geslaagd hebben kunnen worden genoemd als deze, welke wien haar binnentreedt een 'ha' van verwondering ontlokt en de geloovigen der St. Lambertusparochie hun godshuis met rechtmatigen trots doet liefhebben en bezoeken".

Bijna honderd jaar na dato kunnen bezoekers van de Lambertuskerk wederom genieten van de schoongemaakte en gerestaureerde schilderingen dankzij de studenten van Sint Lucas. «

Archeologische opgraving aan de Kerkstraat

In november 2020 is een groep archeologen van archeologisch bureau Econsultancy in samenwerking met AWN-Erfgoedhuis en in opdracht van de bouwgroep Hendriks-Coppelmans bezig geweest met een archeologisch onderzoek aan de Kerkstraat-zuid in Helmond. Zij werden daarin geholpen door archeologiestudenten van Saxion Hogeschool uit Deventer. Ook Heemkundekring Helmont was met enkele geïnteresseerde leden regelmatig aanwezig om foto's te maken voor publicaties en archivering.

Het deel van het oude centrum van Helmond dat archeologisch is onderzocht, is hier rood-omkaderd op een plattegrond van ± 1930. (collectie RHCe)

Namens de gemeente heeft de stadsarcheoloog Theo de Jong vooraf een Programma van Eisen opgesteld, waaraan het archeologisch onderzoek moet voldoen. Het gevonden materiaal wordt overgedragen aan het Provinciaal Depot (brabant.nl/onderwerpen/cultuur-en-erfgoed/archeologie).

Op deze locatie stond tot die tijd onder andere de oudste autogarage van Helmond, de EHAC van de familie van der Meulen Ansems uit 1889. Voordat de EHAC een garage werd was hier de oude Hoef-, Grof- en Kachelsmederij van Ingenhaeff gevestigd. Deze hoek van de Kerkstraat was, voordat de Traverse het centrum van Helmond in tweeën splitste, onderdeel van het oude stadscentrum dat in de 14^e eeuw door Jan III Berthout van Berlaer, heer van Helmond, werd omweld en omgracht. Het oudste bewoonde gedeelte van Helmond, zoals het toen geschreven werd, lag buiten deze wallen op het Binderseind, het Hoogeind en wat verder weg in het Haagje. Binnen de wallen lagen in het begin van de stad slechts een klein aantal boerderijen.

Door deze opgravingen wil men onder andere meer te weten komen over de vroegste bewoning van Helmond. In deze hoek achter het kasteel lag een van de vier toegangspoorten tot de middeleeuwse stad. Mogelijk kunnen in de uiterste zuidhoek van het opgravingsterrein sporen van deze Hoogeindsepoort gevonden worden. De weg naar deze poort werd vroeger de Huiskensstraat genoemd. Pas met de bouw van de Lambertuskerk in 1455 veranderde de naam binnen de

stad in Kerkstraat. Het gedeelte buiten de stad werd de Weg op de Heuvel. Na het dempen van de stadsgracht in 1902 werd de weg daar breder en werd dit gedeelte het Beugelsplein genoemd.

Tijdens de opgraving werden al vlug een aantal oude muren en vloeren uit met name de periode 16^e/18^e eeuw gevonden met daarbij diverse beerputten maar ook een groot aantal waterputten. Onder die muren werden ook veel oudere sporen van bewoning gevonden die mogelijk terug gaan tot in de 12^e eeuw. Die sporen bestaan onder andere uit palen, greppels en putten. Dat wijst erop dat op deze locatie al boerderijen stonden

voordat de stad een omwalling kreeg. Ook zijn enkele gebruiksvoorwerpen gevonden zoals delen van een kookpot en zilveren muntjes. Een leuke vondst is een fraaie kanonskogel van ongeveer 15 kg, die waarschijnlijk uit de tijd van de 80-jarige oorlog stamt. Helmond is in die tijd enkele keren belegerd geweest door legers met kanonnen.

Naar verwachting verschijnt eind 2021 het eindverslag over de opgravingsresultaten. Waarschijnlijk is dan gerichter vastgesteld uit welke perioden de ontdekkingen allemaal stammen. De oude geschiedenis van Helmond krijgt daarmee weer wat duidelijker vorm. «

Impressie van de opgravingen en enkele vondsten. (foto's Mario Kuijpers)

Pater Adrianus van Oorschot 'Honor civitati Helmondæ'

Pater Adrianus van Oorschot, kan beslist tot de geleerdste mannen gerekend worden die Helmond ooit heeft voortgebracht, maar aan wie alle herinneringen geleidelijk verdwenen zijn. Het is maar goed dat zijn familie ooit op het idee kwam om een beeltenis van hem te bewaren, door die aan het gemeentemuseum aan te bieden.

De eerwaarde zeer geleerde pater dr. Adrianus van Oorschot, werd op 29 augustus 1826 in Helmond geboren als zoon van bakker Petrus van Oorschot en zijn eega Godefrida Rooijackers. Na de lagere school volgde hij lessen in de humaniora (benaming voor de studie van klassieke talen en literatuur) aan de Helmondse Latijnse school, onder leiding van Rector Jan Baptist Swinkels. Na voltooiing van zijn studie trad hij in de orde van de Paters Minderbroeders in Weert. In 1846 legde hij in dit klooster zijn gelofte af en in 1853 werd hij in Roermond tot priester gewijd. Nu was voor de nog jeugdige priester de tijd aangebroken om, volgens de uitdrukkelijke wens van zijn overste, zijn aanleg voor vreemde talen te gaan ontwikkelen.

In 1859 reisde hij naar Rome om aan de Universiteit La Sapienza, oosterse talen te gaan studeren. Al na één jaar behaalde de Helmondse bakkersjongen de titel van primus in de Hebreeuwse en Syrische taalwetenschap. Het jaar daarop

verwierf hij de graad van magister in de Hebreeuwse taal en in 1863 promoveerde hij in Rome tot doctor in de oosterse talen. In het dagboek van G. J. Coovels staat over deze promotie het volgende opgetekend:

'Volgens missive uit Rome, 18 Juli, heden ontvangen, is de Hooggeleerde Zeer Eerwaarde Pater Adriano, Franciskaan, in de wereld Joseph Adrianus van Oorschot, den 13en July tot Doctor in de Oosterse talen gepromoveerd. Na zijn examen den 9en July in schrift te hebben gedaan, hebben de professoren hem waardig verklaard tot het mondelinge examen te worden

toegelaten, welken dag daarvoor bepaald werd den 13en July ten 5 uren namiddags in een der zalen van het paleis van den Cardinaal Aartskanselier voor de professoren der Universiteit in tegenwoordigheid van gemelden Cardinaal. De professoren zaten van weerszijden van den Cardinaal en regt tegenover den Cardinaal was een stoel geplaatst voor den Examinandus. De vragen werden door de professoren, links en rechts van den Cardinaal gezeten, gedaan. Eindelijk na lang onderfragen achtte de Cardinaal die te kunnen afbreken met het zeggen: 'het is genoeg'. Pater van Oorschot moest zich voor een oogenblik uit de zaal verwijderen, werd binnen de minuut weder binnen geroepen, en met eenparige stemmen werd hij waardig geoordeeld om tot den graad van Doctor verheven te worden, volgens de mondelinge aan hem gedane mededeling van Zijne Eminentie de Cardinaal. Honor civitati Helmondæ.'

Om zijn studies af te ronden en er meteen vrucht van te plukken, stelde zijn overste hem in de gelegenheid het Heilig Land te bezoeken. Van die reizen bracht pater van Oorschot voor diverse Helmondse families een aantal herinneringen en relikwieën mee. In het studiehuis van zijn orde in Weert, gaf hij jarenlang les en bewees hij de wetenschap belangrijke diensten. Op circa vijftigjarige leeftijd werd hij door een ernstige ziekte getroffen, waaraan hij in 1880 na een langdurig ziekbed, in het Weertse Minderbroedersklooster overleed, na voorzien te zijn van de Heilige Sacramenten der Stervenden en de zegen van Zijne Heiligheid de Paus te hebben ontvangen. Op zijn bidprentje staat vermeld: *'Hij stierf in de tederste liefde tot het Heilig Hart van Jezus, met het oog op de hemel, na met onbezweken geduld zijn allerpijnlijkste ziekte te hebben doorstaan'*. «

Het Minderbroedersklooster aan de Biest in Weert waar Adrianus van Oorschot studeerde en in 1880 overleed. (Foto: www.nostagischweert.nl)

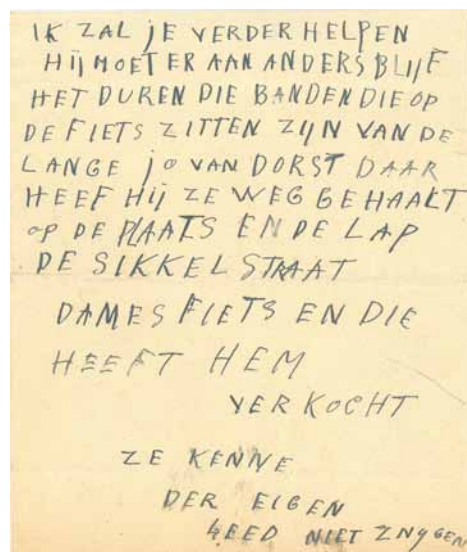
Onderzoek criminaliteit tijdens Tweede Wereldoorlog

De misdaadcijfers in Nederland bereikten tijdens de Tweede Wereldoorlog een hoogtepunt. De tegenstelling tussen 'goed' en 'fout' verwaterde en de opvattingen over criminaliteit veranderden. Nieuw onderzoek probeert meer inzicht te krijgen in dit opvallende aspect van de oorlog. Het onderzoek is een samenwerkingsverband tussen het Brabants Historisch Informatie Centrum (BHIC), het Noord-Hollands Archief (NHA) en Jan Julia Zurné, politiek historicus van de Radboud Universiteit.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog schoten de criminaliteitscijfers omhoog, met name die voor diefstal en andere vermogensdelicten. De oorlogsomstandigheden zoals schaarste, honger en de neiging zich te verzetten tegen de bezettingsmacht, zorgden ervoor dat burgers anders gingen denken over het overtreden van de wet. Gewone mensen, waaronder opvallend veel vrouwen en jongeren, voelden zich steeds vaker door de omstandigheden gedwongen om zich op het criminele pad te begeven.

Opvattingen over criminaliteit, misdrijven en de rechtsstaat blijken niet statisch te zijn, maar veranderen wezenlijk onder druk van een crisis-situatie zoals een bezetting. "Ook na de bevrijding duurde het enige jaren voordat de criminaliteitscijfers weer gedaald waren tot op het vooroorlogse niveau", vertelt Radboud-onderzoeker Jan Julia Zurné. Dat de criminaliteit tijdens de Tweede Wereldoorlog toenam wisten we al, maar hoe dit verschijnsel in zijn werk ging en wat de wisselwerking was tussen opvattingen daarover bij zowel burgers

als de betrokken gerechtelijke instanties is nog niet duidelijk en ook nooit eerder onderzocht.

Anoniem briefje van Cornelis Schaerlackens, een bewijsstuk in de zaak van een gestolen fiets afkomstig uit de vonnissen van de rechtbank van Breda. De vraag in deze zaak is of Cornelis Schaerlackens zich werkelijk schuldig heeft gemaakt aan de wederrechtelijke toe-eigening van een herenrijwiel.

Uniek gebruik gerechtelijk bronnenmateriaal

In het onderzoeksproject 'Criminaliteit in oorlogstijd' onderzoekt Zurné hoe burgers en juristen zich in gerechtelijke stukken uitlieten over criminaliteit. Archieven van gerechtshoven, arrondissementsrechtbanken en kantongerechten bevatten een schat aan informatie over het dagelijks leven van 'gewone mensen' tijdens en direct na de Tweede Wereldoorlog. Toch zijn deze bronnen tot nu toe amper gebruikt voor wetenschappelijk onderzoek vanwege beperkte openbaarheid, privacywetgeving en grote omvang van het materiaal. Mede door de inzet van nieuwe technieken komt daarin verandering.

Het BHIC en het NHA willen met het onderzoeksproject optimaal recht doen aan deze bijzondere bronnen uit hun collecties. Door samen te werken met de Radboud Universiteit worden deze

bronnen nu ook voor het voor het eerst uitgebreid wetenschappelijk onderzocht. Het project is in gang gezet ter gelegenheid van 75 jaar bevrijding.

Presentatie nieuwe inzichten

De verkregen nieuwe inzichten en de verhalen over criminaliteit en het dagelijks leven tijdens de Tweede Wereldoorlog dienen niet alleen als inspiratiebron voor historici, genealogen en familieonderzoekers, maar ook voor studenten en scholieren. De resultaten van het onderzoek, dat ongeveer drie jaar in beslag neemt, worden tijdens en na het onderzoek gepresenteerd via diverse kanalen en middelen, waaronder een boek, lespakketten en themamiddagen. De 'boevenverhalen' worden via diverse websites/portals verspreid. Gedurende het onderzoek maken deelnemende archieven veel archiefmateriaal digitaal toegankelijk. Hier kunnen ook andere onderzoekers gebruik van maken. «

Crimineel Helmond

In de politiedagrappporten zijn de criminele activiteiten gedurende de oorlogsjaren opgetekend. Helmond zal niet onder doen voor andere steden rond de 40.000 inwoners. De redenen voor de burgers om het slechte pad op te gaan tijdens een oorlog, is overal op de wereld hetzelfde: armoede, honger, verraad, wraak. Kortom, men is bezig te overleven. Bijvoorbeeld in de maand mei 1942 is er in Helmond 51 keer aangifte gedaan van diefstal van uiteenlopende zaken: fietsen, fietsbanden, levensmiddelen, tabak, sigaretten, shag, kleding, schoenen, portemonnees, geld, portefeuilles, vijf konijnen en tien kippen.

Jolanda Bakker

De Kluis in de Warande

De historie van de Kluis, het voormalige huis in de Warande, begint in de zeventiende eeuw, om precies te zijn in het jaar 1691. De landerijen van de toenmalige boerderij De Gistelsehoef aan de Aarle-Rixtelseweg werden toen beperkt, ten gunste van Albert Jozef van Arberg, die de kluizenaar Joost Willem toestond in die omgeving een Kluis te bouwen en er zijn leven lang te verblijven. Het betrof een terrein van circa twee zillen¹ groot. Na de dood van de kluizenaar zou de Kluis aan de heer van Helmond toekomen.

Om de bouw te verwezenlijken verschaftte Van Arberg hem wat materialen. Een jaar of tien leefde Joost Willem er eenzaam in een armelijke woning, want meer moet het niet geweest zijn. In 1702 stond Van Arberg toe dat een zekere Gerard van Outvoort bij Joost introk, om samen een soort community te leiden. Van kluizenaar Joost Willem is enkel zijn naam bekend. Gerard van Outvoort was afkomstig uit Grave en was gehuwd met Anna Vergeest. Hij gedroeg zich altijd onberispelijk. Zijn vrouw verklaarde dat zij hem toestond te gaan en te staan waar hij wilde. Zij hoopte dat dit zou leiden tot zijn heil en geluk. In een attest van de stad Grave wordt beweerd, dat Van Outvoort een welgestelde man met een goede reputatie was. Deze verklaring werd afgegeven door de kapucijner pater Columbanus², toentertijd pastoor van de Graafse schuurkerk. In 1703 liet Van Arberg dit attest aan de kluizenaar bezorgen om te dienen tot zijn nut en voordeel. Hieruit kan afgeleid worden dat Van Outvoort genoeg had van het kluizenaarsleven en een andere levensweg insloeg.

Na de dood van de kluizenaar liet Van Arberg het huisje verbouwen tot

een soort jachthuis, dat toen werd bewoond door Peter Blijlevens, broeder in de orde van St. Franciscus, ook wel Peter in de Cluijs genoemd. Ook broeder Johannes leefde onder hetzelfde dak. Beiden verbleven er nog in 1741, maar enkele jaren later blijkt Johannes de enige bewoner te zijn. Daarna werd de Kluis betrokken door de solitair levende mannen Jan de Keyser en Thomas Couwenberg. Zij hadden er kennelijk een mooie ambiance van gemaakt, immers rond 1780 wordt de Kluis omschreven als: *'Eenen schoonen plaisanten hoff, wel beplant met goede fruytboomen, omringelt met een schoone hegge en rontom met gragten vol water, over welke ook staet een fraey speelhuys met zijne commoditijen'*.

Met speelhuis wordt waarschijnlijk het jachthuis bedoeld, dat vanaf 1736 als zodanig wordt vermeld. In het boek *Reize door de Majorij* van Stephanus Hanewinckel, staat onder Helmond geschreven: *'Er bevindt zich in het jachthuis een man, bekend als H. Willem. Hij is rooms katholiek, maar leest Gellert en andere protestantse schrijvers. Willem zit veel in de kerk. Hij maakt wassen beeldjes en bloemen, verkoopt die en geeft*

De Kluis in de Warande als voormalig woonhuis van Baron van Hardenbroek, later theeschenkerij Hoedemakers. Deze foto is circa 1935 gemaakt. (RHCE)

de opbrengst aan de armen. Er is ook een zieke bij wie hij gaat oppassen. Hij ziet er bleek en ongesteld uit en zijn kostgeld wordt door twee inwoners van de stad betaald'. Dit doet vermoeden dat Willem bij anderen inwoonde, maar toch wordt beweerd dat hij in de Kluis woonde. Wie die Willem was is onbekend, misschien was het een fictief personage die enkel in het brein van Hanewinckel bestond. Ene Philaletus schrijft in een antithese tegen de *Reize door de Majorij*: *'Ik ben meer als eens in Helmond en omliggende plaatsen geweest, maar ik heb nooit over een persoon als H. Willem horen reppen'*. Volgens A. M. Frenken stond er circa 1860 nog een *'arm mensenhutje'*. In 1879 werd de Kluis verbouwd tot een smaakvol woonhuis met ruime kamers en een veranda. Het werd bij gelegenheid van een bezoek van J. Craandijk, auteur van *Wandelingen door Nederland*, geschetst als *'een smaakvol gebouw met ruime landhuiskamer en veranda, dat als de Kluis bekend is'*.

Jarenlang werd de Kluis bewoond door baron van Hardenbroek, maar na zijn overlijden werd naar een nieuwe bestemming gezocht. Toen de familie Van Hardenbroek het pand verliet, kreeg de gemeente er de vrije beschikking over. De villa werd een bosrestaurant en het omliggende gebied bestemd voor *'aanleg en vermaak'*, zoals ook in het kadaster stond aangeduid. In 1935 werd er een theeschenkerij met kinderspeeltuin gevestigd. Twee jaar later kwam daar nog een hertenparkje bij. Door de ongunstige tijd en het vroegtijdige overlijden van de exploitant, zijn de verwachtingen van een succesvolle exploitatie nooit in vervulling gegaan. Nadat er nog enige tijd een tingieterij was gevestigd, werd de Kluis in 1961 afgebroken om plaats te maken voor *Restaurant de Hoefslag*, dat later werd omgedoopt tot *De Warande*. «

Noten:

- 1 Een zille is 100 roeden, één roede is 14 m².
- 2 Columbanis is een Latijnse naam voor jongens en meisjes, de betekenis is duif.

De familie Berings

Het is opmerkelijk dat ambachten of functies die in een familie worden beoefend, vaak van vader op zoon overgaan. Treden er meerdere zonen in hun vaders voetsporen, dan zullen die zich elders vestigen en daar de familietraditie voorzetten.

In de tweede helft van de zeventiende eeuw woonde en werkte in Sint Oedenrode de familie Berings, waarin het beroep van chirurgijn als het ware erfelijk was. Omdat de oudste zoon de praktijk van zijn vader overnam, vestigde de tweede zich als medicinaal dokter in

Helmond, mogelijk aangemoedigd door de aanverwanten van zijn aanstaande schoonmoeder, een dochter van Dr. Bedijcx. Veertig jaar oefende hij zijn beroep uit, waarvoor hij van de gemeente een jaarsalaris van veertig guldens voor het behandelen van armen, en nog eens twaalf als vroedmeester ontving. Rijk zal hij niet geworden zijn, want hij had een gezin met meerdere kinderen te onderhouden. In 1725 was hij getrouwd met Catharina Herincx, een dochter van de lakenkoopman Hendrik Herincx, wiens vader een neef van de bekende bisschop was.

Voordat zijn vrouw op 28-jarige leeftijd overleed had zij hem drie kinderen geschonken, die allen jong overleden. Uit zijn tweede huwelijk met Maria Theresia van Grinsven, kreeg hij meerdere kinderen waarvan er twee het beroep van hun vader voortzetten. De oudste, Johannes Jacobus, vestigde zich als chirurgijn in Boxtel. De jongere Gerardus, zette de stam in Helmond voort. Na

In het midden Willem Berings geflankeerd door Jan Stevens en Gerard van Hoof. Willem Berings was armmeester en van 1880 tot 1890 wethouder in Helmond. (RHGe)

voltooiing van zijn studie stond hij zijn vader terzijde en na diens dood nam hij zijn praktijk over. Door het stadsbestuur werd hem een jaarsalaris toegekend voor het cureren van armen. In 1787 trouwde hij op 50-jarige leeftijd met Maria Helena van der Wallen. Zij overleed in 1789 toen haar enige zoon Johan Hendrik nog geen jaar oud was.

Johan Hendrik volgde zijn vader aanvankelijk op, maar kwam in de leer bij Pedro van der Wallen, een oom van zijn moeder, van wie hij het hoedenmakerambacht leerde. Was er een dreiging geweest dat de stam zou uitsterven, de hoedenmaker zorgde voor nageslacht. Uit zijn huwelijk met Joanna Maria van Mierlo, werden zes kinderen geboren. Lamberta, een van zijn dochters, trouwde met Johannes Paulus Hubertus van der Linden, docent aan de Helmondse Franse en Nederduitse school. Paulus was secretaris van de gemeente Helmond en nam tevens het ontvangerschap waar. Omdat hij op latere leeftijd slecht ter been was, hield hij kantoor in zijn huis aan de Steenweg. Hij overleed in 1878, zijn vrouw overleefde hem tot 1895.

Willem Berings

De in 1825 geboren Willem Berings, oudste zoon van de hoedenmaker en Joanna Maria van Mierlo, was door zijn ouders bestemd om zielenherder te worden. Door het vroege overlijden van zijn vader moest hij zijn theologiestudie afbreken. Hij werd bakker en vestigde zich als zodanig in de Veestraat en later aan de Steenweg, op de plaats van de gewezen bioscoop Scala. Willem, die zijn

hele leven vrijgezel bleef, overleed op 10 december 1908. Dertig jaar lang was hij lid van de gemeenteraad en meerdere jaren wethouder. In de eerste jaren na de invoering van de leerplichtwet, was hij voorzitter van een commissie tot wering van schoolverzuim. Tevens was hij lid van het burgerlijke armbestuur, maar hij was het meest bekend als armmeester.

In die zin leidde hij de armentafel, het zorginstituut voor armlastigen. Hij was verantwoordelijk voor de financiële middelen en de bedeling aan armlastigen. Ook maakte hij deel uit van het kerkelijk armenbestuur, werkte samen met de kerkmeesters, toetste de inkomsten en uitgaven en beheerde het armenregister. De armentafel genoot zijn revenuen merendeels uit testamentaire giften van welgestelde burgers. Als armmeester was Berings rekenschap verschuldigd aan het bestuurscollege.

Een armmeester behoorde tot de regenten, al was het geen geliefde functie. Het leverde nauwelijks iets op en men deed het enkel uit liefdadigheid. Armlastigen die niet in hun eigen levensonderhoud konden voorzien, werden tegen een zo laag mogelijke betaling bij derden gehuisvest. Een inhumane daad die vaak werd onderschat. Door het publiek werd de armmeester met Argusogen bekeken. Het was bepaald geen geliefde job, geen wonder dat niemand stond te juichen om benoemd te worden. Niettemin stelde Willem Berings zich uit humaniteit voor die functie beschikbaar. Als blijk van dank werd in 1919 de 'Willem Beringstraat' naar hem vernoemd. «

De Bakelsedijk en de kerk in Bakel

De weg die vanuit Helmond via de brug over de Besterd naar de Hilakker in Bakel liep werd in de volksmond Bakelsedijk genoemd. De officiële naam is echter Bakelseweg. Een tijd lang heette het ook het secretarisdijkje. Met de toevoeging -dijk wordt meestal een rechte, kunstmatig aangelegde weg aangeduid. Dit gold zeker voor het gedeelte van de weg tussen de rivieren de Vlier en de Kawaise Loop aan de Bakelse kant.

Bakel, in de 8^e eeuw geschreven als Bagoloso, was vroeger belangrijker dan het huidige Helmond, die als stad pas in de 13^e eeuw is ontstaan. Hier lag een oude adellijke hof (villa) van de Pepiniden, waar Lambertus en zijn opvolger Willibrordus verbleven.

Bij Bakel en Milheeze lagen van oudsher 2 knooppunten van oude wegen. Over het knooppunt bij Bakel liep een weg van Noord naar Zuid van Gemert naar Vlierden en Deurne. Van Oost naar West liep een andere weg dwars door de Peel via Merselo en Milheeze naar dit knooppunt en verder naar Aarle en Helmond. Vóór 705 stichtte Lambertus bij dit knooppunt een van de eerste kerken in Brabant. Die eerste kerk, door hem Petrus en Pauluskerk genoemd, lag buiten het huidige Bakel op de Hilakker (hil = hoog?) aan de Oudestraat bij Benthem. Na de dood van Lambertus werd de naam van de kerk in Bakel veranderd in Lambertuskerk. De kerk in Bakel bleef 7 eeuwen lang de moederkerk voor de wijde omgeving. Van heinde en verre kwam men naar de kerk in Bakel. Dat verklaart waarom er zeker 10 wegen of kerkpaden naar Bakel liepen. De Bakelseweg vanuit Helmond was er daar een van. Veel later, in 1421, werd een stuk verderop de huidige Willibrorduskerk gebouwd, met hulp van de heer van Helmond, Jan III Berthout van

Berlaer. Deze kerk lag bij een put (bron) met altijd zuiver, helder water.

De Hilakker was het hoogste gebied tussen de Peel en het Aa-dal. Dat dal was een vier kilometer breed moerasgebied bij Helmond. In dat moerasgebied lag op een andere hoogte vanaf de vroege middeleeuwen nog een oude nederzetting, gelegen bij het Hoogeind, met een oude hof op de Heuvel. Dichtbij lag ook een woonkern op het Binderseind, die zich via het Hemelrijk en het Beisterveld (nu Heistraat) steeds verder uitstreckte naar de eveneens hoger gelegen Bult (nu de Tolpost). Vanuit deze Heistraat liep een smalle zandweg over een hoger gelegen dijk dwars door de natte heide en het moerasige dal van de rivier de (Oude) Aa naar Bakel: de Bakelseweg. Vanuit Helmond moest men wekelijks een of meerdere keren naar de kerk in Bakel lopen. In de winter of tijdens overstromingen was de weg vaak niet toegankelijk. Pas veel later, vanaf 1452, kon men ook naar de nieuwe Lambertuskerk in de Helmond gaan.

In 1838 liet de heer van Helmond, Carel Fredrik II Wesselman, het smalle zandpad naar Bakel verbreden en verharderen zodat hij er met zijn rijtuig over heen kon. Ook verlegd hij de weg een stuk naar de Bakelse Brug zodat het traject korter werd. Deze weg ging officieel de Bakelsedijk heten. «

Naoorlogs Jeruzalem

in Helmond-Noord

Een nadere blik op de Aireywoningen

door David Geneste, architectuurhistoricus

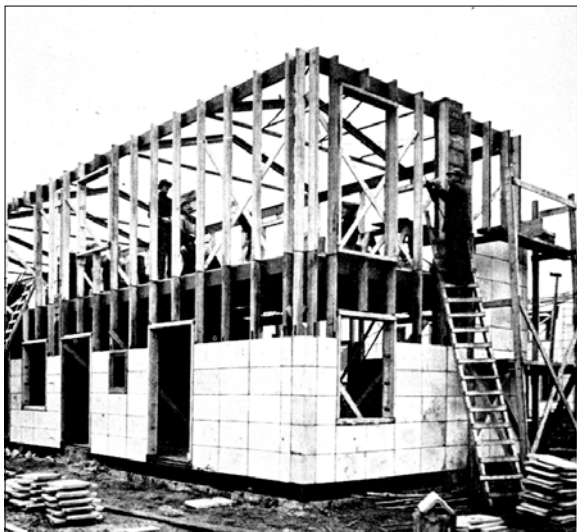
Aan het begin van de jaren 1950 werd aan de Helmondse Wethouder Ebbenlaan, aan wat toen nog de noordoostelijke rand van Helmond was, de wijk 'Jeruzalem' opgeleverd. Na 70 jaar staan de lichtgrijze Aireywoningen er nog steeds. Vraag is wat deze woonarchitectuur zo bijzonder maakt.

Nederland kampte na de Tweede Wereldoorlog met een groot tekort aan woningen, materialen en bouwvakkers. De rijksoverheid stimuleerde daarom de ontwikkeling en toepassing van de industriële systeembouw waarbij vaste onderdelen zoals wandelementen, spanten en draagconstructies op grote en gestandaardiseerde schaal in fabrieken werden vervaardigd, en vervolgens op locatie gemonteerd. Deze aanpak bespaarde arbeidsuren en bouwmaterialen.

Een veel gebruikte bouwmethode was het Aireysysteem, waarbij woningen een gestandaardiseerde, flexibele plattegrond kregen en de muurconstructie uit pilaren van gewapend beton bestond die aan de buitenzijde werd bekleed met vier

centimeter dikke rechthoekige betonplaten en inwendig met gipspanelen (afbeelding 1). Vloeren waren meestal samengesteld uit houten balklagen, en kozijnen en dakspanten van staal, terwijl de kap met hout was beschoten en afgedekt met bitumen. Pilaren, gevelpanelen, kozijnen, funderingen, randbalken en dergelijke werden in de fabriek seriematig vervaardigd zodat op de bouwplaats zelf weinig hoefde te worden geproduceerd. Op deze wijze kon een woning binnen een aantal weken door twee man worden gemonteerd, zonder mechanische hulpmiddelen en zonder steiger.

Het Aireysysteem werd door de Engelse aannemer Sir Edwin Airey uitgevonden en in Groot-Brittannië

Afbeelding 1: Een Airey woning in aanbouw in Lievendaal, Eindhoven, ca. 1950. (Bron: BONAS Archiwijzer)

direct na de oorlog voor het eerst toegepast. In 1947 werd het systeem door de Nederlandse overheid overgenomen en gepromoot door de particuliere N.V. Nederlandse Maatschappij voor Volkshuisvesting (Nemavo), die belastingvoordelen kreeg op voorwaarde dat de winst maximaal 5% was. De productie van prefab-materialen werd gestart in een kleine fabriek te Arkel, waarmee in 1947 een contract was gesloten. Al snel werd de productie voortgezet in een openluchtfabriek te Amsterdam welke later door een gesloten fabriek werd vervangen.

In Nederland berustte de licentie voor het Aireysysteem bij Nemavo en de architecten J.F. Berghoef (1903-1994) en H.T. Zwiers (1900-1992), die vrijwel alle Airey wijken in Nederland hebben ontworpen. Berghoef is bekend van zijn stadhuis in Hengelo (1946-1963) en hoofdkantoor van de ANWB in Den Haag (1958-1962), uitgevoerd in een eigennijge vormtaal waarbij metsel-

werk, natuursteen en beton als bouw- en decoratiematerialen werden gebruikt. In Amsterdam ontwierp Berghoef samen met Zwiers tal van naoorlogse woningbouw-projecten volgens de Aireymethode. Hiervan is de Slotershof (opgeleverd in 1959) in de Westelijke Tuinsteden het indrukwekkendste voorbeeld. Een heel specifieke vorm van Aireybuurten zijn de zogenaamde Jeruzalems, zo genoemd omdat de witgrijze woningen onder flauw-hellende zadeldaken deden denken aan archetypische woningen in het Middellandse Zeegebied, en in het Heilige Land in het bijzonder. Ook Helmond heeft zo'n Jeruzalem.

Klein Jeruzalem in Helmond

In Helmond bleef de woningbouwproductie in de naoorlogse jaren beperkt tot enkele tientallen woningen. Pas in 1948, mede door de financiële injectie van de Marshallhulp, steeg de woningbouwproductie tot enkele honderden woningen per jaar. Hiertoe ontwierp

het bureau van de stedenbouwkundig ontwerper J.H. Froger (1903-1976) uit Delft in samenwerking met de dienst Publieke Werken van de gemeente het 'Uitbreidingsplan in Onderdelen Binderen' in het noordoosten van Helmond. In 1951 vormde Jeruzalem het eerste deel van dit uitbreidingsplan (*afbeelding 2*), geïnitieerd door de socialistische woningbouwvereniging *Volksbelang* aan wat toen nog de noordoostelijke rand van Helmond was.

De 104 eengezinswoningen in rijen van verschillende lengte en 18 etage-woningen in drie portiekflats werden in 1951 opgeleverd en kwamen aan drie omlopende straten, twee tussenstraten (*afbeelding 3*) en een doorgaande

straat met geopende hoeken (van Elk en Priemus 1971). De (afgebroken) portiekflats aan de drukke Rembrandtlaan beschermden de wijk als het ware van deze hoofdweg, en maakt dat de wijk als geheel naar binnen is gericht (*afbeelding 4*). Hoewel de Helmondse Aireywoningen niet geheel met zekerheid aan Berghoef en Zwiers kunnen worden toegeschreven, zijn de uiterlijke kenmerken zodanig vergelijkbaar met andere projecten dat aangenomen kan worden dat zij ook in Helmond actief zijn geweest. De constructieve eigenschappen van de Aireymethode betekende bovendien dat de architecten voor de Jeruzalembuurten hun traditionalistische bouwtrant moesten inruilen voor een zakelijkere en sobere uitstraling:

Afbeelding 2: Luchtfoto van woonwijk 'Jeruzalem' in Helmond-Noord, ca. 1950 net voltooid. (Bron: Aviodrome luchtfotografie, nummer 302229)

Afbeelding 3: Historische foto van kruispunt Rembrandtlaan-Wethouder Ebbenlaan in 1960. De schoorstenen zijn verdwenen en de drie portiekflats aan de rechterzijde zijn in 2016 afgebroken. (Bron: RHCE)

Afbeelding 4: Historische foto van Jeruzalem, Jan van Eyckstraat, gezien in de richting van de Wethouder Ebbenlaan, ca. 1951-1955. (Bron: RHCE, J.M. van de Burgt)

Afbeelding 5: Zes rijwoningen in de Dirck Boutstraat, 2019. (Bron: Foto David Geneste)

rechthoekige huizen en stroken, met strakke, witgrijze gevelopstanden en nagenoeg platte daken. Hiermee staken de 'woondozen' in Jeruzalem buitengewoon modern af tegen de bakstenen woningen met hoge zadelkappen en rode pannen in de tegenovergelegen Leonardusbuurt.

Verkenning van een typische Aireywoning

In de buurt springen verschillende woningen terug vanaf de rooilijn. Zo lopen de rijen in het midden niet helemaal door tot aan straatzijde maar worden ze ingekapseld door twee- of drie-onder-een-kapwoningen. Tezamen met de bescheiden voor- en achtertuinen (met tuinhuisen) wordt zo een relatief gedifferentieerd straatbeeld gecreëerd. Kenmerkend voor het gevelbeeld van de Aireywoningen zijn het zichtbare raster van betonplaten en voegen in de gevel, de eenvoudige maar zorgvuldig vorm-

gegeven deuromlijstingen, het reliëf van de rookkanalen en (inmiddels afgekapte) schoorstenen in de zijwanden, en de flauw hellende zadeldaken waarvan de driehoekige zijkanten oorspronkelijk niet bedekt waren. Het is niet bekend of de bordeauxrode kleur van de voordeuren, zijkanten en vensterprofielen ook de oorspronkelijk kleur is. De huidige, brede vensterprofielen waren oorspronkelijk van staal en daarmee een stuk ranker qua uitstraling.

De eengezinswoningen hadden dezelfde indeling, dat wil zeggen een gang met trappenhuis, toilet en woonkamer (van 23,8m²) met open keuken op de begane grond, en drie slaapkamers (van respectievelijk 13m², 9m² en 5,4m²) en badkamer op de verdieping. De relatieve flexibiliteit van het Aireysysteem betekent dat de indeling van de woningen op veel plaatsen veranderd is (Zijlstra, Quist, en Spoormans 2017: 41).

Bovendien hebben bewoners het kleine woonoppervlak gecompenseerd door de talloze aanbouwen in en rond de huizen (afbeelding 5). De portiekwoningen tot slot waren rond een centraal trappenhuis gesitueerd, met zes woningen per blok, en volgden een vergelijkbare gevelopzet als die van de eengezinswoningen.

Andere Jeruzalems in Nederland

Ook in andere plaatsen werden begin jaren 1950 Jeruzalems gerealiseerd door Berghoef en Zwiers. Vooral in Amsterdam, waar de woningnood het grootst was, werd veel gebouwd. Zo kwamen aan de noordzijde van de Burgemeester de Vlughtlaan in Nieuw-West portiekflats in stroken van drie lagen die in 2015 geheel zijn gerenoveerd. Aan de Populierenweg, in het oosten van de stad, werd een lange strook portiekflats gebouwd die sterk lijken op de Helmondse. Andere wijken werden onder meer gerealiseerd in Nijmegen, Meppel, Amersfoort en, dichterbij, Eindhoven. De Eindhovense wijk Genderdal, in het zuidwesten van de stad, dateert uit 1949 en werd ook door Berghoef ontworpen en bestaat net als in Helmond uit rijtjeswoningen en (eveneens gesloopte) portiekflats aan de hoofdweg. Interessant is verder de wijk Lievendaal (afbeelding 6), waar in 1950 onder licentie van het bedrijf Philips 232 eengezinswoningen werden gebouwd die geheel zijn opgeknapt.

Betekenis van de Aireywoningen

Na een bouwperiode tijdens welke meer dan 8000 woningen in het Aireysysteem werden gerealiseerd, begon na 1961 de productie terug te lopen. In 1966 droeg Nemavo daarom

alle rechten en bevoegdheden over aan de N.V. Mesa, die het systeem vooral richtte op de bouw van bungalow. Ondanks de in 2016 afgebroken portiekflats is het wat ironisch dat het Helmonds Jeruzalem als tastbaar voorbeeld van naoorlogse massawoningbouw er na 70 jaar nog steeds staat. Aireywoningen werden immers niet voor de eeuwigheid ontworpen; sterker, zo gauw er meer ruimte op de woningmarkt kwam in de jaren '50 en '60 was het de bedoeling dat ze werden vervangen door grotere, lichtere (doorzon) en comfortabelere (met spouw, douche, c.v.) woningen.

De Jeruzalemwijk is voor Helmond waardevol als voorbeeld van de wijze waarop de overheid met behulp van innovatieve bouwmethoden de acute woningnood na de Tweede Wereldoorlog zo goed mogelijk trachtte aan te pakken. Het is de eerste en enige naoorlogse buurt in Helmond waarin bewust met moderne bouwtechnieken, -materialen en -vormen werd gebouwd en waar bij alle woningen met beperkte middelen een verzorgd, samenhangend gevelbeeld is bereikt. De drie flatgebouwen waren bovendien de eerste voorbeelden van middenhoge portiekflats in Helmond, die later ook in andere wijken werden gebouwd. De buurt als geheel is stedenbouwkundig markant gesitueerd aan een kruising van stedelijke hoofdwegen, en daardoor prominent aanwezig in het stadsbeeld. In verschillende andere steden worden Jeruzalems inmiddels vanwege hun historische en architectonische kwaliteiten op integrale wijze gerestaureerd en een tweede leven toebedeeld. Het zou voor Helmond goed zijn dit voorbeeld te volgen. «

Afbeelding 6: Luchtfoto van Aireywijk Lievendaal in Eindhoven in 2020. (Bron: Google Maps)

Bronnen:

- Berghoef, F. 1951. De Nemavo-Airey woningen. Forum, 6(10): 266-278.
- Blom, A., Jansen, B. en Heiden, M. van der. 2004. De typologie van de vroeg-naoorlogse woonwijken. Zeist: RDMZ.
- Bosch-Meyer, J. 2016. Nicht für die ewigkeit: Der architekt Johannes Fake Berghoef (1903-1994) zwischen kontinuierität und erneuerung. Groningen: Doctor of Philosophy, University of Groningen.
- Bouwhulpgroep advies en architectuur. 2013. Documentatie systeemwoningen '50-'75. Platform 31.
- Kuipers, M. (red). 2002. Toonbeelden van de wederopbouw. Architectuur, stedenbouw en landinrichting van herrijzend Nederland. Zwolle: Waanders Uitgevers.
- Messchaert, Z. 2003. Pracht in prefab: het Nemavo-Aireysysteem in Amsterdam. Amsterdam: Amsterdamse Raad voor de Monumentenzorg.
- Oerlemans, L. en Ham, M. 2008. 263: Zero energy renovation of Nemavo-Airey dwellings: a ventilation concept based on occupant behavior. PLEA 2008: 25th Conference on Passive and Low Energy Architecture, Dublin, 22-24 October.
- Oerlemans, L. 2009. Energiezuinig en bewonersgericht renoveren van Nemavo-Airey woningen. Optimaal comfort in energiezuinige woningen (presentatie eindcolloquium). Helmond: Woningbouwvereniging Volksbelang.
- Otten, A. en Klijn, E. 1991. Philips' woningbouw 1900-1990: fundament van Woningstichting Hertog Hendrik van Lotharingen. Zaltbommel: Europese Bibliotheek.
- Siraa, H.T. 1989. Een miljoen nieuwe woningen. De rol van de rijksoverheid bij wederopbouw, volkshuisvesting, bouwnijverheid en ruimtelijke ordening (1940-1963). Den Haag: SDU Uitgeverij.
- Van Hooff, G. 1993. Volksbelang 90 jaar verenigd: 1913-2003. Helmond: Woningbouwvereniging Volksbelang
- Van Elk, R. en Priemus, H. 1971. Niet-traditionele woningbouwmethoden in Nederland (in de reeks Stichting bouwresearch 26). Alphen aan den Rijn: Samson.
- Van Meijel, L. en Opmeer, P. 2007. Gemeente Helmond. Architectuur & stedenbouw 1940-1965. Ede: Stoa.
- Zijlstra, H., Quist, W., & Spoormans, L. 2017. Airey systeembouw: kwaliteiten en kansen. In: Nijland, T. (red.), Historisch beton. Syllabus TNO – NVMz studiedag, 34-52. Delft: TNO.

Brullende leeuwen in Helmond of Carlo Stevens, leeuwentemmer

door Jolanda Bakker

Bij archeologische opgravingen in de tuin van het huis 'De Vleeschhouwerij' aan de Kerkstraat werden vele dierenbotten en resten van een zwaar beveiligde kooi gevonden. Als snel werd een en ander duidelijk. De vondsten gaven inzicht in het leven van een bewoner: de internationaal bekende leeuwentemmer Carlo Stevens.

Carolus Augustinus (Karel) Stevens (1904-1975) werd geboren als oudste zoon van slager Frans Stevens en Anna Helsper. Het gezin telde zes kinderen. Traditiegetrouw was hij voorbestemd om zijn vader op te volgen in het slagersvak, maar hij voelde dat daar zijn passie niet lag. Karel stond bekend als een buitenbeentje, hield van motoren en wilde meer uit het leven halen dan wat het kleinburgerlijke katholieke milieu hem

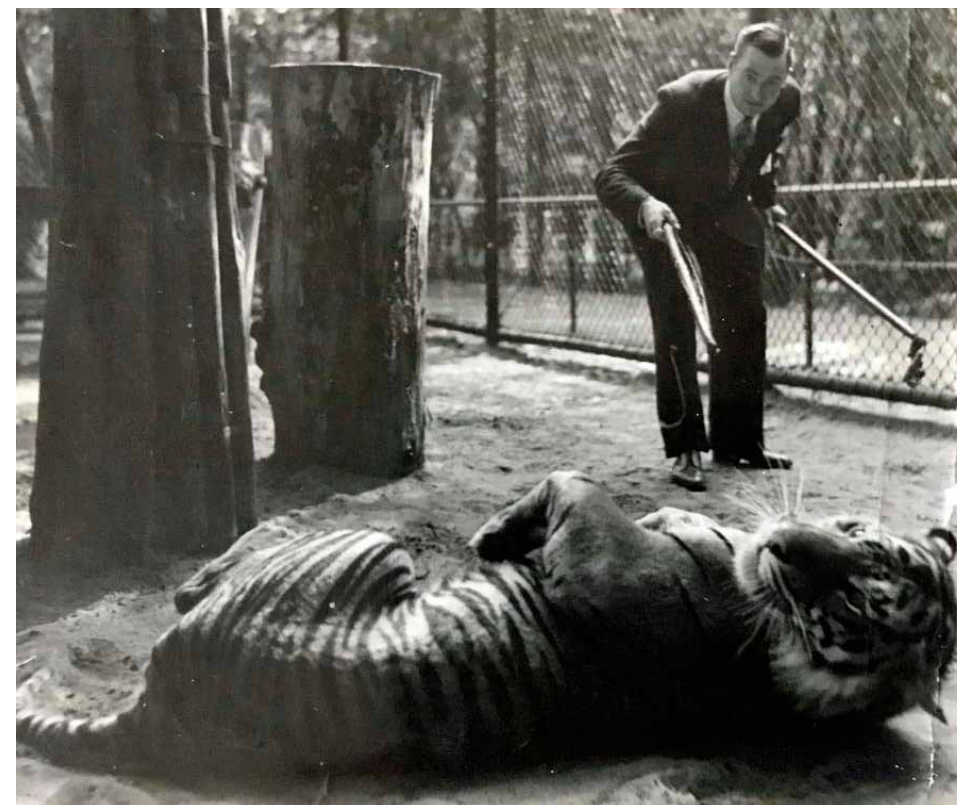
voorschreef. Hij was een aimabel mens met een grote liefde voor dieren. Zijn avontuurlijke inborst dreef hem al snel naar de reizende circussen in de omgeving, die hij zonder probleem met zijn motor kon bezoeken. Karel kwam echter niet als toeschouwer, maar praatte urenlang met dierentemmers en verzorgers en mocht na een tijdje ook achter de bedrijven meehelpen. Al snel bleek zijn talent voor dressuur.

Op een dag verraste hij zijn familie met zijn nieuwe aanwinst: een jonge leeuw, die hij voor 85 gulden bij Diergaarde Blijdorp had gekocht. Achter de slagerij werd het kippenhok verbouwd en van een smeedijzeren hek voorzien. De omwonenden van de Kerkstraat waren echter niet zo gecharmeerd van het brullende beest. De gemoederen liepen hoog op toen de enthousiaste Karel met zijn troeteldier Tarzan door de Veestraat paradeerde. Al snel kwam de gemeente Helmond met allerlei voorwaarden en een vergunning voor het houden van 'uithemse verscheurende' dieren. Kortom, de leeuw moest weg en na

allerlei beslommingen thuis ging ook Karel een andere richting in. Bij circussen, zoals Althoff, Strassburger, Sarrasani, leerde hij het vak van de beste dompteurs van Europa. Via relaties kwam hij bij dierentuin Hagenbeck in Hamburg-Stellingen terecht. Hagenbeck was de eerste Europese dierentuin in een parkachtige setting en zij leverde ook afgerichte dieren aan circussen. Na drie jaar parttime stage bij Willy Hagenbeck besloot Karel, inmiddels omgedoopt tot Carlo, om voor zichzelf te beginnen.

Succes en sensatie

Bij Burgers in Arnhem kocht Carlo Stevens twee jonge leeuwen en bij Artis

In Dierenpark Wassenaar gaf hij matinee-voorstellingen in dressuur. (Archief Stevens-Huyben)

vier. Na intensief trainen met de dieren was het zover dat hij kon gaan optreden bij bekende circussen, zoals Reuss Althoff en International. Hij beschikte over eigen materiaal, zoals woon- en leeuwagens, loopkooien en 25 smeed-ijzeren hekken. In 1938 nam hij een engagement aan bij het Nederlandse circus Friso. Dat wilde dieren onvoorspelbaar zijn, bleek wel uit feit dat twee leeuwen op 28 augustus 1938 ontsnapten vanaf het Markt-kermisterrein in Sittard. Carlo was bezig met het schoonmaken van de hokken en had een tralielukkig 15 cm. open-

gezet. Met gemak schoof Asor het luikje omhoog en sprong de vrijheid tegemoet. Hij liep richting de St. Michaelskerk en vleide zich 'en publiek' neer op het altaar. Irus bleef tussen de circuswagens rondhangen en kon zonder probleem weer worden teruggeleid. Asor liet zich vanaf het altaar terugsleden naar zijn kooi, want in teruglopen had hij geen zin meer. Ter herinnering is in de gevel van de kerk een leeuwenbeeldje geplaatst.

Vanwege de dreigende oorlog werd aan circussen een reisverbod opgelegd. Carlo streek met zijn wagens en dieren

Karel met zijn twee lievelingsleeuwen Asor en Irus. (Archief Stevens-Huyben)

Carlo in actie; een 'still' uit het Polygoon journaal 'Leeuwendressuur Karel Stevens' uit 1939. (Archief Stevens-Huyben)

neer in Geldrop. Zonder inkomsten werd ook de voedselvoorziening voor zijn leeuwen een probleem. Met pijn in het hart moest hij zijn leeuwen in november 1939 laten inslapen door veearts Pulles uit Eindhoven.

Gevaarlijk beroep

Zijn jarenlange ervaring en goede reputatie waren bekend in de circuswereld. Dit leidde tot een vaste aanstelling begin mei 1940 als dompteur bij dierenpark Wassenaar.

Hier werkte hij met Sumatraanse tijgers, beren, luipaarden en panters, die in omheinde stukken van het park leefden. De directie van het park had grootse plannen met dressuurvoorstellingen en educatie. Privé ging het Carlo voor de wind, een goed onderkomen voor zijn gezin nabij het dierenpark en een eerste kind onderweg. Op 14 augustus 1942 sloeg het noodlot toe bij de berenkuil. De driejarige onbetrouwbare beer Teddy had er die dag geen zin in en viel Carlo bij binnenkomst in de kooi aan

Het gebeuren op 28 augustus 1938 in de St. Michaelskerk te Sittard (zie pagina 30) sprak erg tot de verbeelding. De illustrator van het Italiaanse weekblad 'Illustrazione de Populo' liet zijn fantasie de vrije loop en maakte deze spectaculaire illustratie over het voorval. (Weekblad 'Illustrazione de Populo', Archief Sittard)

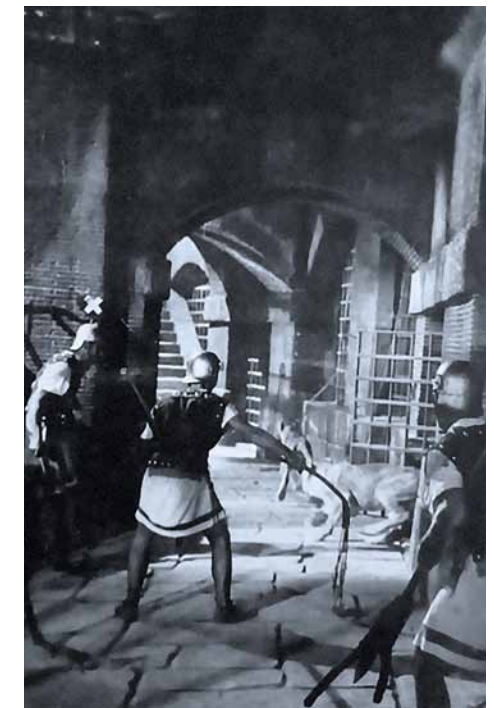
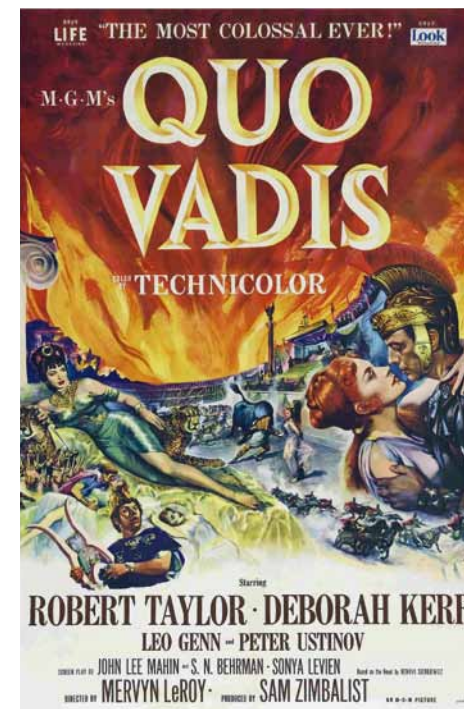
en bracht hem, en twee anderen, zware verwondingen toe. Grote beten in benen en handen, verschillende verwondingen door klauwen waren het resultaat van de interactie met de kraagbeer. In het ziekenhuis werd alles in het werkgesteld om Carlo's been te redden, wat ternauwernood lukte.

Eind 1943 werd Carlo's expertise gevraagd bij de Duitse film 'Circusbloed', die opgenomen werd bij de bekende Barrandov studio's in Praag. De film was een vervolg op de succesvolle circusfilm 'Die Grosse Nummer' over het leven van een jonge leeuwentemmer. In verband met het negatieve verloop van de oorlog voor de Duitsers werd de film niet afge-

maakt. Na de oorlog werkte hij op freelance basis als dompteur bij Europese circussen.

'Quo Vadis' (Waar ga je heen?)

De film 'Quo Vadis' werd in 1950 opgenomen in de studio's van Cinecitta (filmstad) in Rome. Deze film laat het romantische verhaal zien tussen een christelijke slavin en een Romeinse generaal en eindigt met de wrede vervolging van christenen in de arena. Hoofd dierentrainer van de filmmaatschappij MGM, George W. Emerson, was al sinds 1948 in Europa op zoek naar leeuwen en dompteurs voor scènes in het nabgebouwde Colosseum. Na lang zoeken vond de Amerikaanse dierentrainer gehoor bij

In de film Qua Vadis is Carlo Stevens in verschillende scènes te zien als Romeins soldaat, als vluchtend christen en hangend aan een liaan in de arena. Overal waar panters en leeuwen zijn, is Carlo in de buurt! (afbeeldingen: Wikipedia)

Erie Klant Hagenbeck, die in Valkenburg een dierentuin en dompteurschool leidde. Klant Hagenbeck beschikte over dompteurs en leeuwen, die hij uitleende aan verschillende circussen. Voor dit filmproject nam de Valkenburger 20 leeuwen en drie dompteurs mee naar Rome: Gaston Bosman, Carlo Stevens en de Française Fabienne Fleurot.

Emersson onderkende het dompteur-talent van Carlo en bood hem een baan aan bij MGM in Brazilië. Gedurende de filmopnamen was thuis zijn tweede kind geboren en zijn vrouw zag de baan in Brazilië niet zitten.

Een bewogen leven

Karel Stevens had een rijk en gevarieerd leven vol wendingen en contrasten dat hem roem en geluk bracht. Hij sleet zijn laatste jaren in eenvoudige omstandigheden in de Margrietlaan in Helmond. Hij had niet veel nodig, hij klaagde niet en was een lieve opa voor zijn kleinkinderen, die ademloos luisterden naar de vele verhalen. Onverwacht stierf hij op 16

Africhten van wilde dieren

Voor het beroep van dompteur zijn speciale eigenschappen vereist: stalen genuwen, lef, geduld, rust, snel reactievermogen en empathie. Het gaat er om wederzijds respect en vertrouwen op te bouwen zonder dwang. Een wild dier heeft algemene eigenschappen van zijn soort, maar ook een eigen karakter.

Volgens Carlo Stevens is het ook een kwestie van gevoel. Een dompteur moet in de kooi het geestelijk overwicht houden om zijn dieren onder alle omstandigheden onder controle te houden. Sinds 2015 is het Nederland verboden om op te treden met wilde- en uitheemse dieren.

december 1975 op 71-jarige leeftijd. Zijn roemrijke verleden is zeker onderbelicht gebleven in het Helmondse. Wat ons rest is een blijvende herinnering aan een van Helmonds' grootse zonen, de internationaal bekende dompteur en acteur, Carlo (Karel) Stevens. «

Bij Nelleke de Koekoek was alles te koop

Maar eerst betalen, je kunt nooit weten...

door Hans Vogels

Het is moeilijk om een objectief antwoord te geven op de vraag wie het meest legendarische figuur van Mierlo-Hout was. Mocht het ooit tot een volksstemming komen, dan komt Nelleke van de Beek beslist voor die titel in aanmerking. Toch is haar naam relatief onbekend, immers iedereen kende haar als Nelleke de Koekoek. Ze had een winkeltje dat eigenlijk een drogisterij placht te zijn, maar het assortiment was zo uitgebreid dat het op een heus warenhuis leek.

Het was niet Nelleke, maar haar vader Wilhelmus van de Beek die indertijd met het winkeltje begon. Wilhelmus of Willemke, alias Willemke de Koekoek, was een beetje import op 't Hout. Hij kwam uit de naburige gemeente Deurne en Liessel. Waarom hij de koekoek werd genoemd is onzeker, al zijn er mensen die beweren dat het kwam omdat ze hem 's morgens geregeld koekoek hoorden roepen. Vroeger hadden de mensen vaak een bijnaam die zowel een positieve als een negatieve bijklank kon hebben, maar voor Willemke was koekoek een koosnaam. Op 't Hout had hij de liefde van zijn leven gevonden, hij trouwde er in oktober 1891 met Anna Maria Schepers. Beiden waren toen al dik boven de dertig. Van beroep landbouwer en landbouweres, staat op hun trouwakte vermeld. Ze

werden gezegend met twee dochters: Petronella Maria die op 4 januari 1894 werd geboren en Anna Maria die op 9 april 1896 het levenslicht zag.

Waarom Willemke en Anna een winkeltje begonnen, is niet meer te zeggen. Misschien konden ze de boerderijen van hun beider ouders niet overnemen, of waren ze op het boerenleven uitgekeken. Het is denkbaar dat ze in de detailhandel een betere toekomst voor hun kroost zagen weggelegd. In ieder geval openden ze aan de Hoofdstraat, pal tegenover de kerk, een winkeltje waar je voor de hele santenkraam terecht kon. Het was naast de burgerij, ook op het boerenbedrijf gericht. Het winkeltje floreerde en werd een begrip op 't Hout.

De leeuwen van Karel Stevens afgemaakt.

Naar uit Geldrop wordt gemeld, zijn aldaar de beide leeuwen van onzen stadgenoot Karel Stevens afgemaakt. Nu een verder optreden met de dieren niet meer mogelijk was, bleef er geen andere oplossing over. De leeuwen werden gedood onder toezicht van veearts, dr. Pulles uit Eindhoven en den gemeente-veldwachter van

Geldrop. In het afgelopen seizoen is de heer Stevens, die een contract had gesloten met een kleine circus-onderneming, nog herhaaldelijk en op tal van plaatsen met zijn goed gedresseerde leeuwen opgetreden. Het vorig jaar werd nog veel opzien gewekt, toen de beide dieren uit hun kooi te Sittard ontsnapten en een ervan de kerk binnenwandelde. De leeuwen hebben nu wel een echt roemloos einde gevonden. De voeding werd te duur en de dierentuinen voelen in dezen tijd ook niet veel voor uitbreiding der menagerie.

Bericht in 'De Zuidwillemsvaart' van 26 oktober 1939. (Bron: www.delpher.nl)

In 1936 stierf Willemke de Koekoek, op zesenzeventigjarige leeftijd. In zijn overlijdensakte wordt hij dan koopman genoemd. Zijn vrouw overleed in 1912, ze werd slechts drieënvijftig jaar. Het was evident dat Nelleke de winkel overnam. Ze was de enige kandidaat omdat haar zus Anna Maria tot het kloosterleven was toegetreden. De priesters van het Heilig Hart hadden in Asten een Noviciaat geopend, waartoe Anna zich sterk aangetrokken had gevoeld.

Warenhuisje

Nelleke had een goed gevoel voor de kleinhandel, ze bouwde het winkeltje uit tot een volkbazaar. Er was werkelijk van alles te koop, van artikelen die je normaliter in een drogisterij kunt verwachten tot schoonmaakmiddelen en van huis-

Karakteristieke foto van Petronella Maria van de Beek, alias Nelleke de Koekoek. Geboren in Mierlo-Hout en overleden in Asten op drieëntachtigjarige leeftijd. (Collectie Heemkundekring Myerle)

Wilhelmus (Willemke) van de Beek met zijn dochter Nelleke in hun drogisterij aan de Hoofdstraat. Hij overleed op zesenzeventigjarige leeftijd. (Collectie Heemkundekring Myerle)

houdelijke artikelen tot snoepgoed. Maar ook klompen, verf en rookwaren had ze in het assortiment. Natuurlijk konden de kinderen zondags terecht met een stuiver in hun knuistjes geklemd. Ook agrariërs en dierenliefhebbers wisten het winkeltje te vinden. Al hun benodigheden waren te koop, nooit werd iemand teleurgesteld. Kanariezaad, kippenvoer, riemen, manden en zelfs (dieren)zalfjes en pillen. Nelleke met haar grijze haarknotje stond altijd klaar om haar clientèle van dienst te zijn en hoefde nooit nee te verkopen. 'Nelleke hedde gai engelehoar', vroegen de mensen, ja zei Nelleke. Door thuislacteurs werd wel eens gevraagd: 'Nelleke hedde gai kunstderum', ja zei Nelleke. Dan hield ze haar hand op. Eerst betalen, je kunt nooit weten!

Winkelsluitingstijden zegden Nelleke niet zoveel. Het winkeltje was altijd open en als het bij toeval toch eens gesloten was, dan belde je gewoon aan of je ging achterom. Omzet is geld, Nelleke was altijd bereid te helpen. Het allerdrukste was het op zondag na de hoogmis, dan stonden de boeren zowaar in de rij. Ze moesten die dag toch naar het dorp voor het vervullen van hun godsdienstige verplichting en konden dan 'meepesant' foerageren. Daarna gingen ze linea recta naar het café van Harrie van Bragt. Zo deden ze de zondagsviering eer aan.

Nelleke is nooit getrouwd geweest. Ze had dus geen zorg voor een gezin, alle aandacht ging uit naar haar winkeltje. Het schoot er maar al te vaak bij in om een warme maaltijd te bereiden. Maar goed dat buurvrouw Van de Wittenboer voor haar zorgde. Behalve een goedlopende slagerij hadden de Wittenboers een gezin met vijf opgroeiende kinderen. Of je voor zeven of acht personen kookt

maakt toch niet uit! Een bordje met een warme hap was zo bij Nelleke afgeleverd. Van de Wittenboer stond goed bekend op 't Hout, 'un goei lepke ulis' zal niet ontbroken hebben.

De buurman had zijn zorgen over Nellekes welzijn. Er kan toch van alles met zo'n vrouwke gebeuren. Van een mobieltje of een alarmnummer was er in die tijd nog geen sprake. Van de Wittenboer spande tussen beide huizen een scheldraad, als Nelleke op een knopje drukte ging er bij hem letterlijk en figuurlijk een belletje rinkelen. Zo was Nelleke altijd verzekerd van bijstand. Ook buurjongen Pierre stond paraat om de helpende hand te bieden. De grootste klus deed hij in het voorjaar, dan krijgen veel mensen de schoonmaak in het hoofd. Bij Nelleke was dat niet anders, zij het dat het daar een poetsbeurt van megaformaat betrof. Alle stellingen werden gelegeerd en grondig gepoetst, de complete voorraad werd afgestoft in de schappen teruggeplaatst.

Overname

Ook legendarische mensen worden oud. De tijd brak aan om te stoppen met het winkeltje en van een welverdiende rust te gaan genieten. Geen gemakkelijke opgave om afscheid van je levenswerk te nemen en in een andere omgeving je laatste jaren te gaan slijten. Er kondigde zich een koper aan die van het winkeltje een echte drogisterij wenste te maken. Nelleke riep de hulp in van haar tot de kloosterorde geroepen zus. Zij zorgde voor een onderkomen in Huize St. Bartholomeus in Asten.

Toen bleek hoe Nelleke aan haar winkel verknocht was, definitief afstand

Begunstigers

van de **Heemkundekring Helmont**

ADRIAANS WONEN EN WERKEN B.V.

BROECKX MAKELAARS

COENEN

FOTO LAMBERT VAN DE KERKHOF

IL BORGO HUIS MET DE LUTS

ISERO HELMOND

KUIJPERS BUSINESS PARTNERS B.V.

LAUMÉ RECLAME-DRUKWERK

LEEF EN ZORG SPECIALIST IN ZITCOMFORT

METAAL MAKELAAR RUUD GRIJPSTRA

MOSMAN AUTOSCHADE

NOTARISKANTOOR SPOORMAKERS

PIET ANDRIESEN B.V. EYE-CARE-PROFESSIONAL

RABOBANK

SMITS + PRICK ACCOUNTANTS EN BELASTINGADVISEURS

VAN NUENEN RIJWIELHANDEL

VERHAGEN & CO SCHILDERWERKEN EINDHOVEN EN HELMOND

WIJNHUIS HELMOND

Nelleke van de Beek en haar tot de kloosterorde geroepen zus, Anna Maria. (Collectie Weijts)

Het aanzien van Nellekes winkeltje aan de Hoofdstraat in Mierlo-Hout. (Collectie Geerts)

doen van haar levenswerk was onmogelijk. Bij de overdracht werd bedongen dat er een kamertje voor haar gereserveerd bleef. Eens per twee weken reisde ze per bus van Asten naar Helmond. Bij de oude spoorbrug stapte ze uit om vervolgens de lange weg naar Mierlo-Hout te voet af te leggen. Ze bracht de dag door in haar kamertje om 's avonds voldaan naar Asten terug te keren. Zo genoot ze volop van haar affiniteit met het winkeltje, maar toch draaide haar kortstondige terugkomst telkens op een teleurstelling uit. Ze had altijd een rol gespeeld in de Mierlo-Houtse samenleving en genoten van die faam, maar niemand scheen haar meer te herkennen. Ze ervoer dit als een

onderwaardering. Wat erkenning had moeten zijn eindigde in een desillusie.

Nelleke overleed in 1977. Als ze op de Houtse begraafplaats ter ruste was gelegd, was ze tot in de eeuwigheid in de nabijheid van haar winkeltje en in Mierlo-Hout gebleven. Ze werd echter op de het parochiekerkhof Heilige Maria Presentatie in Asten begraven. Dat geeft aan dat ze zich ook in Asten thuis heeft gevoeld. «

Met dank aan:

- Pierre van de Wittenboer
- Martin Geerts
- Rinie Weijts

